

Ibsaa Jirenyaa-Lakk.5

Description

Mana fuudhaa heerumaa (gaa'ila) kee waa lama irratti ijaari. Isaanis: TaqwaaAllah (Sodaa Rabbii) fi Ridallah (Jaalala Rabbii). Maal jechuu keeti yoo jettan; Sodaan Rabbiiin wanta mana kee diigu eegda, Jaalala Rabbitiin wanta mana kee ijaaru hojjatta. Wanti guddaan jirenya fuudhaa heeruma diigu “**waan bādā hōjjachuu fī waan gaarī hōjjachuu dhiisudhā**”. Hiika taqwaa keessaa tokko waan bādā dhiisun adabbii Rabbii irraa of eegudha. Kanaafu, yommuu niitin, dhiirsi fi ijoollen wanta Rabbiiin dhoowwe hojjachuu dhiisan, addaan bittinaa'u fi jeequmsa irraa of tiiksu. Akkasumas, Jaalala Rabbii barbaadun yommuu hojii gaggaarii hojjatan, hariiroo fi jaalalli isaan jiddu ni jabaata. Kuni maatii gaarii ijaarudha. Qur'aanni bu'uura jirenya keenya taqwaa fi jaalala Rabbii irratti ijaaru akka qabnu nu jajjabeessa. Haala kanaan fakkeenya nuuf dhiyeessa:

﴿أَفَمِنْ أَسَّسَ بُنْيَنَهُ وَعَلَى تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَنَهُ وَعَلَى شَفَا جُرْفٍ هَارَ فَأَنْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ﴾

“Sila nama bu'uura ijaarsa isaa sodaan Rabbii irraa ta'ee fi Jaalala [Isaa] irratti bu'uuresse caala moo, nama bu'uura ijaarsa isaa afaan boollaa kan cituu dhiyaate irratti bu'uuressee ergasii ibidda Jahannam keessatti isaan kufetu caalaa?” (Suuratu at-Tawbaa 9:109)

Namni ijaarsa isaa olfageessu barbaade, bu'uura isaa garmalee haa jabeessu. Iimaanni bu'uura, hojiin gaggaariin immoo ijaarsa bu'uura irratti ijaarramuudha. Maatii gaarii ijaaru yoo barbaanne bu'uuri keenya taqwaa fi Jaalala Rabbii irratti ta'uu qaba. Kana jechuun Rabbiiin sodaachun wanta bādā ni dhiisna, mana keenya keessaas ni baasna. Akkasumas, Jaalala Rabbii barbaadun hojii gaggaarii ni hojjanna. Haala kanaan maatiin gaariin ni ijaarra.

Gufuwwan lama of eeggadhu

Adeemsa jirenyaa keessatti yommuu hojii gaarii tokko hojjachuuf ykn kaayyoo tokko galmaan gahuuf kaatu, wantoota (gufuwwan) lama of eeggadhu. Isaanis: **Yaada bādā namoota irraa dhufuu fi yaada bādā si keessaa burqu**. Namoonni dadhabinnaa fi hanqinna kee ilaalun, “Eessa gahuuf akkanatti carraaqxaa? Uguruu hin geessu..” siin jedhu. Ati morkii fi gootummaan yoo itti hin fufiin, jirenya keessatti jijjirama hin argitu. Ammas, yaanni bādā si keessa jiru yaada namootatiin wal fakkaata. Wanti garagara godhu yaanni kee si waliin tura. Yaada nama gufachisanii fi laamshessan irraa bilisoomuf qabsoo guddaa si barbaachisa. Yaada namootaa nama gufachisu irraa bilisoomuf, namoota hamile nāmā cabsan irraa fagaachu ykn yaada isaanii akka morkitti itti fayyadamu. Yaada bādā of keessa jiru irraa fagaachuf yeroo hundaa carraaqu fi wanta kaayyotti nama geessu hojjachuudha. Gonkumaa abdii kutuu dhiisu fi obsu

Yommuu bādii raawwattu Qur'aana keessaa suuratu az-Zumar (39) dubbisuun sirritti itti xinxalli.

Dhugumatti suuran tuniakkuma suuraalee (boqonnaalee) Qur'aanaa biroo waa lama of keessatti tan hammattedha. Isaaniis, rajaa (abdii) fi khawf (sodaa). “**Jedhi,” Yaa gabroottan kiyya kan lubbuu ofii irratti daangaa dabartan! Rahmata Rabbii irraa abdii hin muratinaa. Dhugumatti Rabbiin balleessaa hundaa ni araarama. Inni Araaramaa, Rahmata godhaadha.**” jechuun abdii namaaf kenna. “**Adabbiin isinitti dhufuu dura gara Rabbii keessanii deebi’aa, Isaafis ajajamaa...**” jechuun adabbii irraa akka of eegan nama taasisa. Gara dhumaatti immoo gahuumsa warra ibidda seenu fi Jannataa seenu dubbata. Kuni hundi rahmata Rabbii abdachuu fi adabbii Isaa sodaachun gara Isaa akka fiigan nama taasisa.

Namoonni gariin tola yommuu namatti oolan, nama saniiakkana godheef,akkana godheef jechuun tola san namatti odeessu. Kuni na argaa fi dhaadannaaf yoo ta'e hojii gaarii nama jalaa balleessa. Qur'aana keessatti, “**Yaa warra amantan! Sadaqaa keessan dhaadanna fi nama rakkisuudhaan hin balleessinaa...**” Suuratu al-Baqarah 2:264

Namoonni dhugaan Rabbitti amananii fi hundeewanimaana biroottis amanuun, hojii gaggaarii hojjachuun imaana isaanii dhugoomsan, isaaniif mindaa guddatu jira. Mindaa (ajrii) addaan hin cinne Aakhiratti argatu. Addunyaa tana keessattis qalbiin isaanii tasgabbiin guuttamti. Namoonni milkaa'an hojii hojjachuun dura gaafi lama of gaafatu. Isaaniis: “Maaliif?, Akkamitti?” Gaafin jalqabaa “Maaliif hojii gaarii hojjadha?” jechuun niyyaa ofii akka qoratan nama taasisa. Kuni immoo shirkii irraa nama qulqulleessun iklaasatti nama geessa. Gaafin lammataa immoo “Akkamitti hojii kana hojjadha?” jechuun eenyun hordofuu akka qaban karaa isaanitti agarsiisa. Kuni immoo bid'aa irraa fagaachun sunnaa akka hordofan nama taasisa. Hojiin gaariin fudhatama kan argatu iklaasa yoo qabaate fi sunnaah yoo hordofaniidha.

Gorsa Hiriyyaa of Eeggadhu

Namni tokko haala fi amala gaarii irra osoo jiru jirenyaa isaa keessatti haala hin beekkamneen daandii sirrii irraa bahuun haala fi amala badaatti jijiiramu danda'a. Wantoota baditti nama geessan keessaat tokko hiriyyaa badaa fi namoota beekumsa hin qabneedha. Hiriyyaan badaan haala kanaan nama gowwoomsa: Nama hojii gaarii hojjatu fi hojii badaa irraa dheessu yommuu argu, itti dhufe akkana jedhaan, "Sila ati maalidhaha? Adda jiraatta, namatti hin madaqxu. Yeroo hundaa hojii gaggaarii hojjachu qaba jechuun of hiita. Gara alaa bayi hiriyyoota waliin deemi, hariiroo uumi." Namtichi qaruute yoo hin ta'in, kana dhugaa sehe (itti fakkaate), gorsa kana fudhachuun hordofa. Ergasii, hanga baditti seenutti malee of hin argu. Yommuu baditti lixu, "Sila ani maal ta'ee badii kanatti lixee?" jechuun gaabbi hamaa gaabba. Kanaafu, nama hiriyyaa onnee fakkaachun gara baditti si harkisuuf si gorsu of eeggadhu. Gorsa isaa yeroo kudhan irra deebi'i itti yaadi. Ammas namoonni beekumsa hin qabne kan namoota karaa irraa baasan lakkofsa hin qaban. Namoonni akkanaa maatii irraa jalqabu. Nama Islaama hordofuu fi hojii gaggaarii hojjachuuf carraaqu yommuu argan, duubatti isa/ishii buutuf wanti isaan hin goone hin jiru. Sababni isaas, beekumsi isaanii xiqqaa fi iimaanni isaanii da'iifa (laafaa) waan ta'eefi. Akkana jedhuu, "Yoo Islaama qabatte qabeenya dhabda, ni hidhamta..." yaada hundee hin qabne biroo namatti afuufu. Eeti, Yaada isaanii akka jabeenyatti itti fayyadamudha malee of laamshessuun hin barbaachisu. Akkasumas, isaan jibbuu fi diina isaanitti ta'uun hin barbaachisu. Tarii akka yaada isaanitti "Kunigaarri" jechuun gorsa namaaf kennu. Gorsa isaanii kuni beekumsa irratti waan hin hundoofneef bu'aabaay'ee kan fidu miti. Kanaafu, jirenyaa keessatti gorsa namoota madaalu barbaachisa.

Wanta Mana Fuudhaa Heerumaa diiganii fi Furmaata

Jirenyaa fuudhaa heerumaa keessatti wantoota maatiin akka diigamu taasisan keessaat tokko dhiirsa fi niitin fedhii walii guutu dhiisudha. Keessummattu, dhiirsi ykn niitin fedhii foonii guuttachuuf manaan alaa gara biraan kan mil'atan yoo ta'an, maatiin isaanii bittinaa'un waan hin oolledha. Baasi manaa irratti ganamaa galgala kan walitti nyakkisan yoo ta'an, ijoollen ni jeeqamti, gammachuun manaa ni bada.

Wanta armaan olii guduunfuf tuqaalee armaan gadii ijaarsa maatii itti fuksisan eerun ni danda'ama:

1. Dhiirsi fedhii foonii niiti isaa guutu qaba. Niitin fedhii foonii dhiirsa ishii guutu qabdi. Ta'uun baannan manni ni diigama.
2. Niitin nama alagaa (hormaa) bakka dhiirsi hin jirreetti mana seensisu hin qabdu. Kuni fitnaa guddaa uuma. Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan: "**Dubartoota irratti seenu of eeggadhaa!**" [Sahih al-Bukhari 5232](#)
3. Maatii irratti baasi yommuu baasan kararoo fi sagantaan deemu. Wanta bituu qaban yaadannoo irratti tarreessu. Wanta hin barbaachisne bituu dhiisu. Wanta bitaniis sirnaan fayyadamu fi qisaasesu dhiisu.
4. Wanta xiqqaa fi guddaa irratti walitti nyakkisu osoo hin ta'in irra walii darbuu fi araaramu. Wantoonni armaan olii kunnin galma kan gahan akkamitti akka ta'e beektu? Akkuma jalqabatti jenne wantoota armaan oli kana galma akka gahuu fi maatiin gaariin akka ijaarramu kan gargaaru "Taqwaa" fi "Jaalala Rabbii barbaadudha."

Date Created

September 27, 2018

Author

admin